

UITGAVE VAN DE FOLKLOREVERENIGING

DE „WURF”

ZANDVOORT

OPGERICHT 1 FEBRUARI 1948

FOLKLOREVERENIGING
"DE WURF" ZANDVOORT-OPGERICHT 1 FEBRUARI 1948

Verenigingsorgaan van de folklorever. "De Wurf"
Technische redactie : Jb. Paap, v. Lennepweg 14/I,
tel : 15967
Redactie : Secr. van "De Wurf", Brederodestraat 60,
tel : 15068

TWEEDE JAARGANG Nr.5 - Maart 1983

"DE WURF" 35 jaer

Jubileren is tevens gedenken! En onze vereniging "DE WURF" heeft ongetwijfeld véél te gedenken uit de 35 jaar van haar bestaan. Vanaf het ogenblik, dat op 2 februari 1948 uit een gevoel van saamhorigheid en verbondenheid een buurtvereniging rondom de Kerkstraat werd opgericht, heeft Zandvoort tot de 2e februari 1983 een stuk verenigingsleven mogen zien, dat gedragen werd door veler oprechte inzet en toewijding.

Bij vele gelegenheden is de geschiedenis van "DE WURF" beschreven en ik mag mij ontslagen achten van de plicht om de vele namen van die rechtgeaarde Zandvoorters te noemen, die bijgedragen hebben aan de instandhouding van doel en streven van onze vereniging.

Maar één enkele naam dient genoemd en wel van Elizabeth Bakels! Want toen zij in 1955 een geheel nieuwe en b l i j v e n d e richting aan "DE WURF" zou geven door de doelstelling te verleggen naar de Folklore en er ook grotere ruimte werd gegeven aan de plaatselijke historie, t o e n eerst kreeg "DE WURF" de betekenis voor Zandvoort, die tot in deze dagen zou worden erkend.

In tal van schetsen en toneelstukken is de historie van ons dorp opnieuw tot leven gebracht en werden vroegere bekende figuren, dorpsgebruiken, sociale toestanden en misstanden in het vergelijkende licht van onze hedendaagse maatschappij geplaatst....

Begrijpelijk is het dan ook, dat door dit alles het Zandvoortse publiek aan "DE WURF"de volle maat van haar waardering heeft willen schenken en het is d e z e w a a r d e r i n g , die wij - nu zeker bij het 35-jarig bestaan dankbaar en in grote erkentelijkheid willen gedenken!
Maar die wij óók willen gebruiken als stimulans om voort te gaan op de ingeslagen weg.

Met de inzet, de medewerking en het vertrouwen van ons a l l e n zullen wij daarom ook in de komende jaren moeten trachten het oude Zandvoort te bewaren in de geest van hen, die ons daarin zo voorbeeldig zijn vóórgegaan.

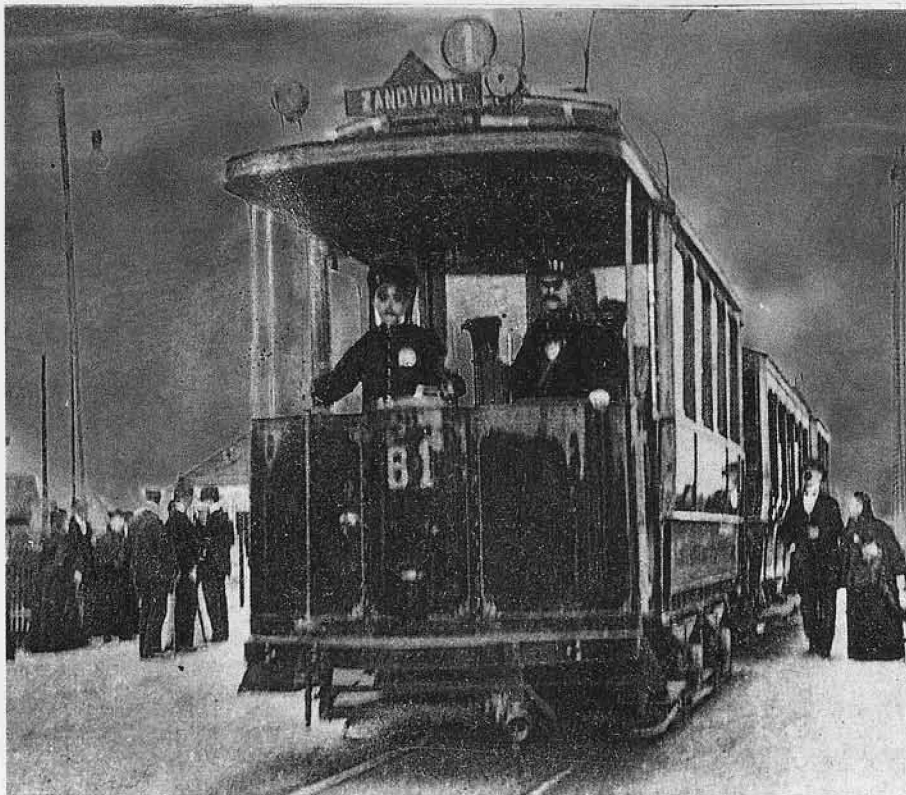
J.F. Hollander,
Vice-voorzitter.

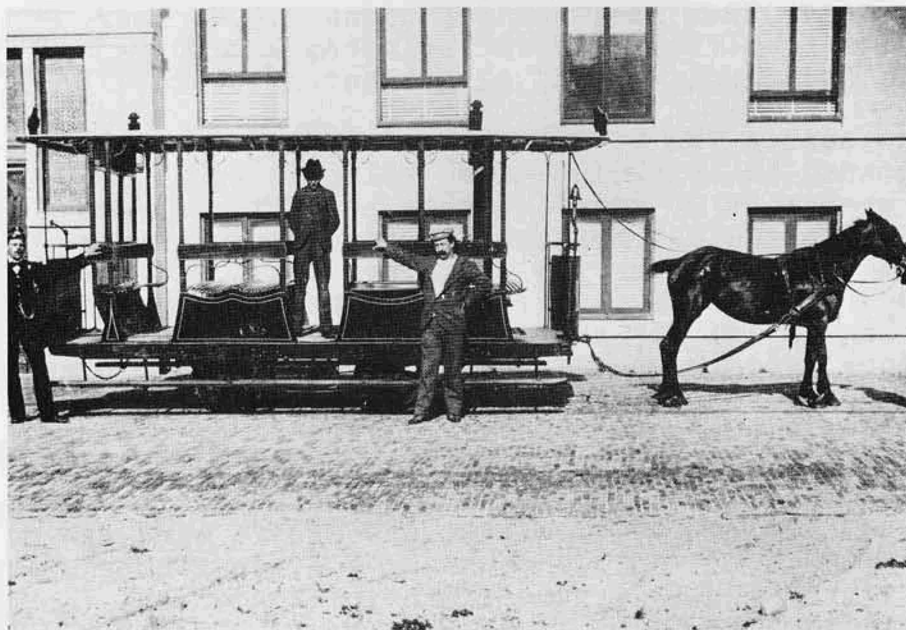
Zandvoort, Maart 1983.

De geschiedenis van de Zandvoortse tram

Op I0 mei I882 werd te Amsterdam opgericht de "Electrische Tramweg Maatschappij Zandvoort", die een electrische lijn zou openen tussen Z'vrt (bij de passage) en het in die dagen als wandelpark ingerichte verpozingsoord Kostverloren. In Europa was toen de electrische tractie voor het railvervoer nog vrijwel onbekend, alleen liep er reeds een electrische tram tussen Berlijn en Lichterfelde.Deze Zandvoortse tram was dus de 2de electrische tram in Europa en Nederlands eerste.
Het getuigt van weinig inzicht en kennis van zaken,laat staan van fijn gevoel, dat zich I7 jaar later een andere onderneming tooide met de naam "Eerste Nederlandse Tramwegmaatschappij" en ook haar eerste lijn juist in Zandvoort liet beginnen.De lijn Berlijn-Lichterfelde werd op I6 mei I88I geopend. Vier jaar eerder dan de "E.N.E.T.",die dus reeds Zandvoorts tweede electr.tram was, had de Duitse A.K.G. haar lijn Aken-Vaals,die in Vaals een klein traject in Nederland volgde, al geëlectrificeerd(7/8/95)

De aanleg van de eerste Zandvoortse tram, begonnen in april I882 werd voltooid op I7 mei, waarna op 20 mei de eerste proefrit volgde.
Men volgde het systeem van stroomtoevoer via de ene en afvoer via de andere rail. Dit bracht met zich mede, dat de lijn geheel op eigen baan lag en dat bij overwegen de rails een stroomloos gedeelte hadden. Daar de spoorwijdte slechts I meter was, was anders het gevaar van kortsluiting via passerende voetgangers of vee niet denkbeeldig.
De electrische centrale bevond zich bij het eindpunt Kostverloren, alwaar een dynamo werd gedreven met een stoommachine, die een vermogen had van I5pk. De twee wagentjes konden elk ongeveer I2 personen vervoeren.

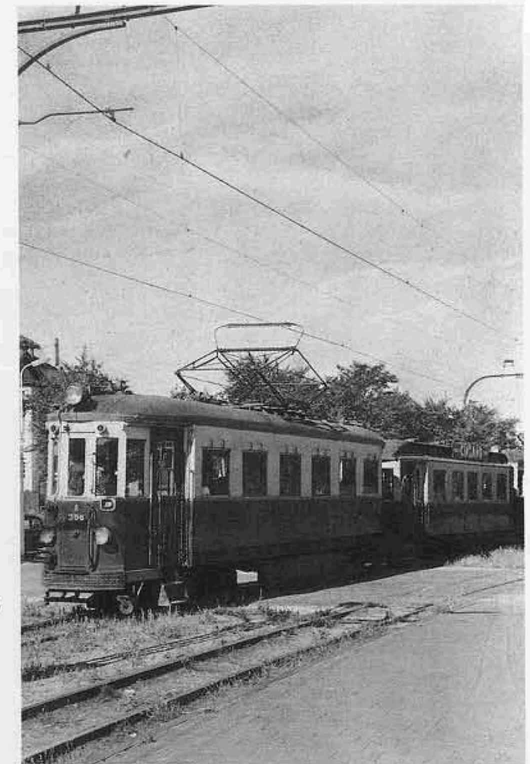
De baan was gebouwd volgens 2 rail gelijkstroom systeem en werd aangelegd door Siemens § Halske. Omdat was gebleken dat het spanningsverlies bij I40 volt soms te groot was werd I70 volt gekozen. Na een geslaagde proefrit op 6 juni I882, begon 9 juni de praktijk. Reeds elf dagen later moest de dienst tijdelijk worden gestaakt.
Aan de wagentjes kleefden nog vele gebreken, wat begrijpelijk is als men verneemt, dat de transmissie van de energie der motoren naar de wielassen met kettingen of----touwen geschiedde. Dat daarbij de overwegen met hun stroomloze deel, voor de wagentjes meer problemen gaven dan voor de overstekende wandelaars, valt te begrijpen. De levende kracht van de passagiers moest dan die van de motoren bijstaan, door het tramstel over de overwegen te duwen.
Voor deze rit, of niet rit, werd I2½cent betaald.

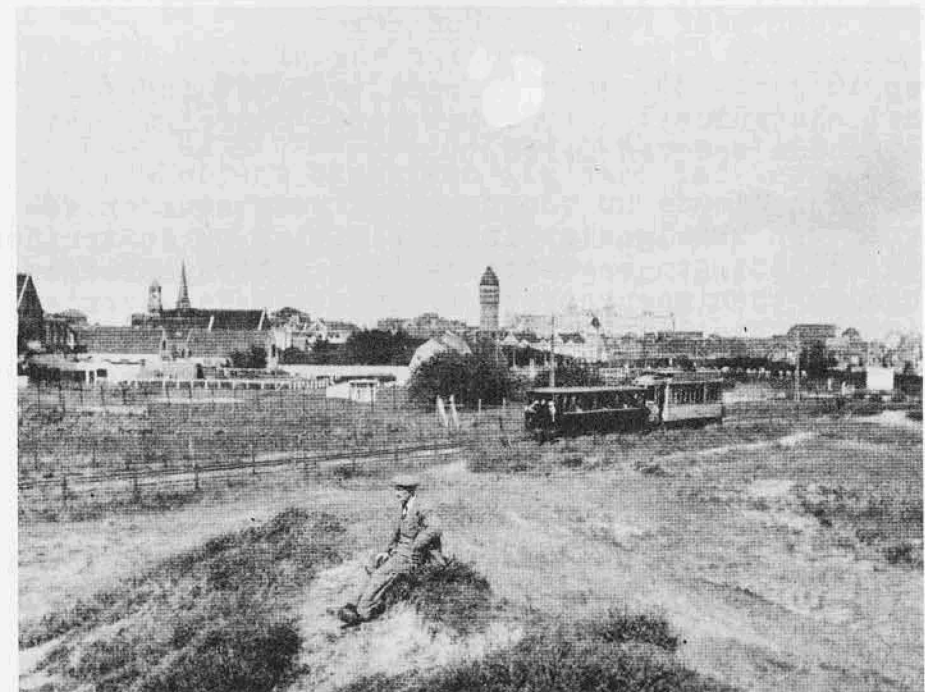
Op 2 Juli I882 werd de dienst weer hervat en op I okt.I882 voor goed gestaakt, altans in de badplaats. De baan was I km. lang.
In I883 verkocht men de wagentjes aan de Iste wereldtentoonstelling "De Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling" te Amsterdam. De wagentjes verzorgden een dienst op het tentoonstellingsterrein en werd--- door paarden getrokken.In dat jaar beleefde Zandvoort een "tramloze periode".
Doch de gedachte aan een niet zozeer exclusieve doch meer nuttige tramlijn, begon meer en meer post te vatten. Een plan uit dec. I882 voor een plaatselijke stoomtramlijn met voor bagagevervoer doorgaande goederenwagens van de spoorwegen, ging niet door.
Uit eindelijk besloot men tot de aanleg van een paardentramlijn, die het station niet meer met de buitenplaats Kostverloren, doch met het centrum van Zandvoort zelf zou verbinden.
Het eerste deel van de baan van de electrische tram kon hiervoor behouden blijven, zij het dan dat de spoorwijdte werd versmald tot 750mm.
Het zuidelijk eindpunt van de lijn lag bij de villa Eveline, even te zuiden van de Hogeweg.
De historie vermeldt niet of men voor de paardentram de Javaaanse paardjes van de Amsterdamse

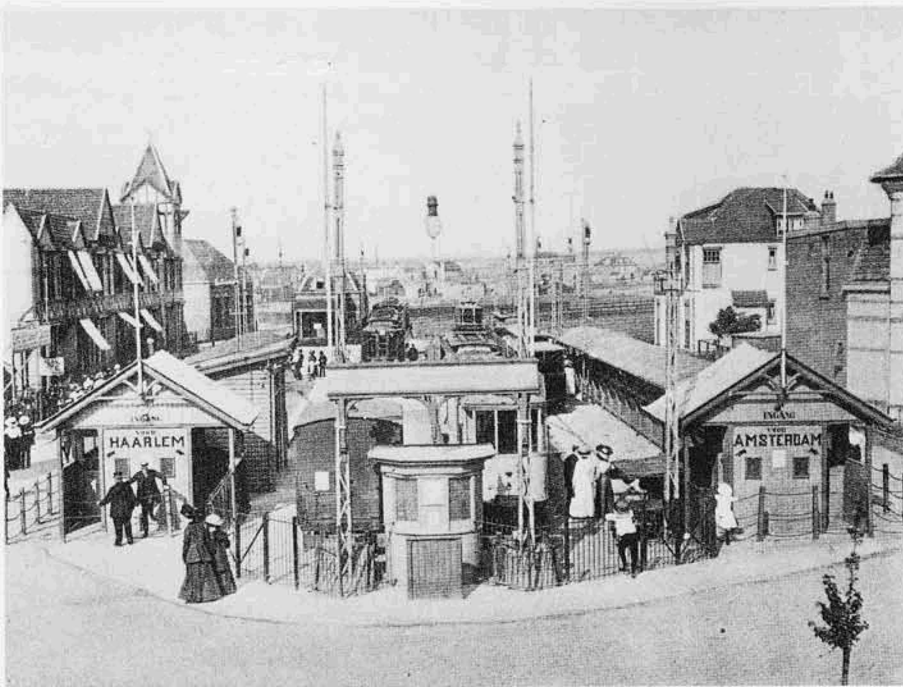
tentoonstelling kreeg, het is trouwens de vraag of die zich wel thuis zouden hebben gevoeld aan het verre strand van de Noordzee.
Maar er bleef wel iets merkwaardigs bestaan, evenals de rails bij de electr.tram een verschillende rol hadden gespeeld, was dat bij de paardentram het geval. De wielen die over de ene rail liepen, hadden ter weerszijde een flens die van de andere rail waren flensloos.
Er waren geen wissels,slechts een draaischijf bij de Burg.Engelbertstraat gaf de verbinding met de remise aldaar.

4 juli I884 werd de Zandvoortse paardentramlijn geopend. De firma Beynes bouwde een dichte paardentram met langsbanken die ook de electr. tram had gehad en ook op de juiste wijze van flenzen voorzien.Een tweede wagen, eveneens gesloten, volgde in I885. Deze had een heel ongewoon interieur, nl.aan zijde een langsbank en aan de andere zijde dwarsbankjes.
De exploitant van deze lijn, die op IO juli I884 de naam E.T.M.Z.had gewijzigd in"Tramwegmaatschappij Zandvoort"(T.M.Z.) oogstte nu meer succes.
De paardentramlijn werd in Zandvoort slechts gedurende het zomerseizoen geëxploiteerd, de voorgaande electrische had zelfs daartoe in I882 nauwelijks kans gezien.
Later kwam de T.M.Z. in moeilijkheden, doordat de oorspronkelijke conssesionaris,Dhr.E.J.J. Kuinders, rechten kon doen gelden op de baten van het bedrijf.De maatschappij ging ten onder aan haar welvaart.
Toen op 23 sept.I889 de dienst werd gestaakt, was dat tevens het einde van het optreden van de T.M.Z.
Een tweede tramloos tijdperk in Zandvoort trad nu in, waaraan pas een einde kwam toen de buffetmaatschappij"E Pluribus Unum" het bedrijf van de T.M.Z.overnam.Deze my.had enkele jaren tevoren de lijn Beverwijk naar Wijk aan Zee overgenomen van de failliet gegane Duitse ondernemers, die hun zaken te groots hadden opgezet. De exploitatie met stoomtrams door de H.S.M. op dit traject maakte ook daar plaats voor een paardentram. Blijkbaar had de E.P.U. reeds zoveel ervaring met het exploiteren van

paardentrams, dat ze ook de lijn in Zandvoort
wel voor haar rekening kon nemen.
Met de nog altijd aanwezige wagens werd de lijn
op 10 juni 1894 weer geopend, zij het ingekort
met als zuidelijk eindpunt hotel D'Orange, dat
eigendom was van E.P.U.

De lijn diende nu voornamelijk voor aan/ en af-
voer van hotelgasten in aansluiting op de treinen
en had dus een ongeregelde dienst.De spoorwegen
hadden toen geen starre frequenties uitgevonden,
in tegenstelling tot de E.T.M.Z. die een starre
halfuursdienst had gereden, althans dit had gepoogd.

In deze derde periode en ook reeds in de tweede
periode van de tram in Z'vrt fungeerde als
exploitatieleider Dhr.Sanders.Deze in die dagen
in de Ned.tramwereld zeer bekend figuur trad
als zodanig op bij heel wat andere trambedrijven.

In 1894 werd de open wagen van de paardentram
naar Slotendijk overgebracht naar Zandvoort en
de Zandvoortse wagen van 1885 ging naar Sloten-

dijk alwaar deze tot 1905 heeft gereden,toen
die lijn werd aangekocht door de gemeente A'dam.
In 1906 heeft de G.T.A.die curieuze wagen gesloopt.

In 1894 was de Zandvoortse lijn voor een periode
van vijf jaar een subsidie toegekend.Blijkbaar
is die ook nog verlengd,hoe dan ook.In 1900
begon de vierde fase toen Sanders en de E.P.U.
zich van de directe exploitatie terugtrokken
en deze in handen van de Rotterdamse Tramwegmy.
gaven.
Dit bracht de nodige mutaties met zich mede.
De dichte en open paardentram verhuisde naar
de hoofdlijn van de E.P.U.in R'dam en met zorg
koos de R.T.M. haar kleinste en afwijkende rij-
tuigen uit voor Zandvoort, dichte en open wagens,
elk met 24 zitplaatsen.
De open wagen was in 1894 door de verbouwing van
een paardenbus ontstaan.
Ieder seizoen werden 3 man personeel en enkele
paarden per trein naar Zandvoort overgebracht
om op deze buitenpost, zoals Z'vrt werd genoemd,
de naam van de R.T.M. hoog te houden.
Dat enerzijds de paarden niet de slechtse waren
en anderzijds de banden met de E.P.U. niet geheel
bleken te zijn verbroken, spreekt uit een verhaal
van een der bestuurders, die op een goede dag
een paard naar Wijk a.Zee moest brengen, in ruil
waarvoor hij een E.P.U. paard terug kreeg.
De reis ging over het strand,heen in galop maar
het ruilobject bleek van die aard dat terug beiden
moeizaam moesten lopen.

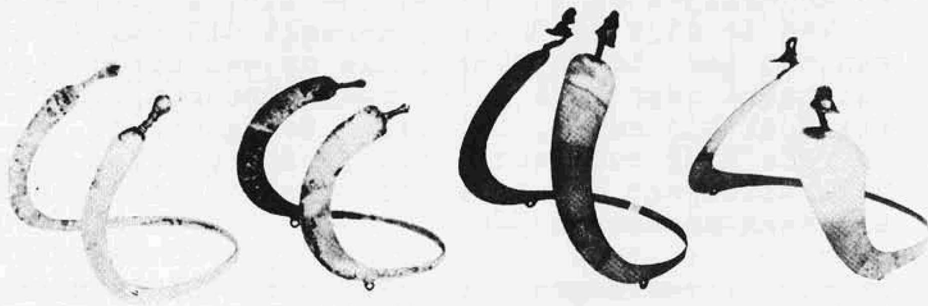
De R.T.M. verzorgden van 1900 t/m 1903 de trams
in de badplaatsen van N.Holland.
In 1904, bij een reorganisatie, trok de R.T.M.
zich terug uit N.Holl.en nam de "E Pluribus
Unum"(E.P.U.)de exploitatie van de lijnen in
Beverwijk en Zandvoort weer over.

Dit vijfde en tevens laatste bedrijf van de paard-
entram duurde tot 31 aug. 1907.De Holl.Spoorwegmy.
(H.S.M.)had 'n station in Z'vrt geopend,dit lag
veel centraler,de paardentram had geen bestaan
meer.De laatste electrische tram(Blauwe tram)
reed op 31 aug.1957 van A'dam via H'lem naar
Zandvoort.

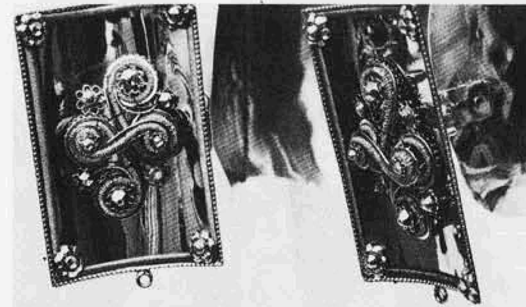
De Zandvoortse klederdracht III

De hoofdsieraden van de vrouwen in Zandvoortse dracht.

Deze sieraden bestonden bij de korte kap uit: oorijzer met boeken of token, bellen, spelden met of zonder stift.
Bij de lang kap werden ook nog twee zijnaalden gedragen.
Het materiaal voor het oorijzer is zilver.
De rest van de sieraden is van I4 of I8 karaats goud gemaakt.
In vroegere tijd diende een draad, omwonden met stof, om de kanten kap in zijn model te houden en om vast te zetten rond het gezicht.
Dit ijzeren bandje roestte zodat de kap bedorven werd, daarom werd dit vervangen door zilver.
De grondvorm van dit oorijzer is een hoek van 90° en heeft als doel het vastzetten van de

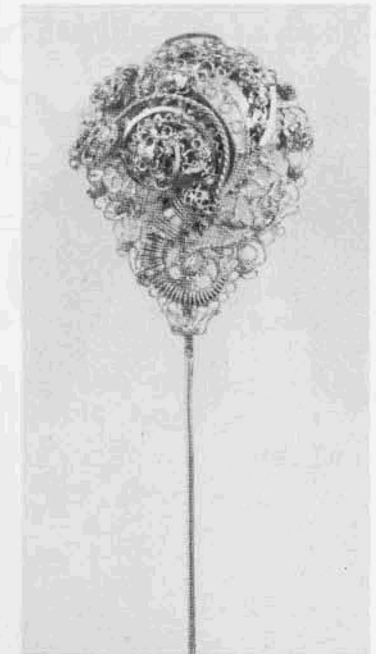

kanten kap. Bij het steeds breder worden van het oorijzer, gaat het ook als sieraad dienen.
Aan het oorijzer zitten de boeken of token, zij zijn vierkant of rechthoekig van vorm met middenonder een oogje om de bellen aan te hangen.
In de bevestigingslip aan het oorijzer achter de boeken, bevinden zich 2 gaatjes.; I om de kapspelden door te stekenen, I voor kleine speldjes om de kanten kap vast te zetten.
Deze gaatjes worden nu niet meer benut, men steekt de spelden om de kap vast te zetten alleen door de kanten kap en onder 't oorijzer door.

boeken of token

kapspeld

bellen

voorhoofd naald

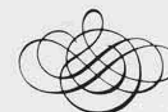

zij- naalden

De spelden voorzien van lange naalden zijn van filigrain(draadgoud).

Rond I850 was de versiering een barok-parel, welke nu nog in Katwijk en Scheveningen wordt gedragen.
De stift was driehoekig van model, gemaakt van goud met of zonder aanhangende versiering.
De versiering was in de vorm van 3 balletjes of kleine Zeeuwse knopjes, spinnekopjes genoemd, of 'n baardje.
Bij de lang kap droeg men altijd de gouden zij-naalden, meer hierover volgt later nog.

B. Gansner

Verenigingsnieuws

District vergadering afdeling West v/d federatie van Folkloristische groepen in Nederland.

Zoals de laatste jaren de gewoonte is geworden, worden de jaarvergaderingen aan de aangesloten verenigingen toevertrouwd. Ditmaal togen wij naar de West-Friese Dansgroep "Midwoud".
De vergadering werd gehouden in Hotel-Café-rest. Entius te Nibbixwoud, aanvang IO uur.
De voorzitter Dhr.J.Krul, opende de vergadering en heette allen van harte welkom en tevens ver-

heugde het hem dat bijna iedereen in costuum was verschenen. Belangrijke mededelingen van de vergadering waren:
Folkloristisch Festival v/d Federatie wordt dit jaar gehouden in Bolsward van 22 tot 26 juni 1983.
De volgende districtsvergadering wordt gehouden in Laren in 1984.
Verslag werd voorgelezen van de feestdag gehouden in Edam en Volendam, ter gelegenheid van 't 25 jarig bestaan van District West.
Kopie voor het blad "Folklore" moet voor 1 okt. worden ingezonden. Kontaktpersoon hiervoor is Dhr. Hoffman.
De financiën der vereniging gezond zijn, geen kontributie verhoging, deze blijft f.2,-- per lid.
Dat onze vereniging 3 stemmen heeft bij verkiezingen van bestuursleden.
Er een nieuw bestuurslid is gekozen ter vervanging van Mevr. B. Leeuw-Schenk, wegens vertrek naar 't buitenland, het nieuwe lid is Dhr. B. Kaan, dansgroep Wieringerwaard.
Na afloop der vergadering met z'n allen gezellig gegeten, onderwijl verpoost door zang, muziek en cabaret.
Een geslaagde dag waaraan 16 leden van onze vereniging deelnamen.

Bij de rondvraag werd medegedeeld:
Toneeluitvoeringen van Mooie Marietje op 11-12 en 19 maart. Voorlopig plan van ons Festival op 2 juli en 't 35 jarig bestaan van onze vereniging.

Jaarverslag 1982-83

Ook dit jaar heeft onze vereniging aan tal van festiviteiten deelgenomen, om U een inzicht te geven volgen hier een aantal evenementen: 25 jarig bestaan district West, bezichtiging Edam, lezing, diner te Volendam. Ook kregen wij het verzoek van onze vrienden

uit Katwijk om hun sluitingsavond op te luisteren met dans en klederdrachtenschouw.
Optredens in: Het huis in de Duinen, ter gelegenheid van Vlaggetjesdag in Scheveningen en IJmuiden, op het strand voor Ouden van dagen en voor mensen van de spoorwegen uit diverse landen.
Het opluisteren van de Vismaaltijd op 31 juli, onze eigen manifestatie op 't Gasthuisplein, welke moest worden verschoven van 3 juli i.v.m. de Grand Prix naar een andere datum.

Een gedeelte van de vereniging bracht in aug. een bezoek aan Lyss in Zwitserland. Ook werden nog bezoeken gebracht aan 't Casino, Huize Margriet, dat door ons werd geadopteerd om 1x per jaar daar te komen dansen. Dansen + schouw in Volendam t.b.v. Bankvereniging. Dansen in de Cruqiushoeve voor gehandicapten.

U ziet dus weer een grote variatie aan gebeurtenissen waaraan "De Wurf" zijn medewerking heeft verleend. Nog in het verschiet liggen: onze 3 uitvoeringen van 't toneelstuk "Mooie Marietje" op 11, 12 en 19 maart.
Naar Katwijk met dit stuk op 15 april.
Naar Emmerich (Dld.) voor een folkloristische Hollandse vismarkt op 3 juni 1983.

Omdat de vereniging dit jaar 35 jaar bestond hebben wij hieraan een feestelijk tintje gegeven door een gezellige avond met koud buffet op 12 februari.

Tevens hebben wij een aantal van onze trouwste leden begiftigd met 't ere-lidmaatschap t.w.: De Dames E. Schweinsbergen, J. Termes, J. Pietersen, S. Gansner, J. Keur, J. Bakkenhoven, P. Drayer, P.v.d. Veld, E. Jongsma en de Heren P.v.d. Veld en L. Paap.

Wij hopen dat zij onze vereniging nog lang van dienst en van advies zullen kunnen dienen.
Als regiseuze werd aangetrokken Mevrouw A. Bol.

de Secretaris

